

N:o 14.

Ank. till Riksd. kansli den 20 februari 1903, kl. 12 midd.

*Betänkande, i anledning af väckt motion om ändring af § 2 mom. 1
brännvinstillverkningsförordningen m. m.*

(2:a A.)

Uti en vid innevarande riksdag inom Andra Kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, n:o 31, har herr *S. Arnoldsson* jämte sju af kammarens ledamöter föreslagit,

»1:o att § 2 mom. 1 i kungl. förordningen den 13 juli 1887 sålunda ändras, att orden »och vare brännvinstillverkning i sammanhang med pressjästberedning medgifven äfven under den återstående delen af året mot de särskilda villkor Kungl. Maj:t pröfvar erforderliga» ur denna § utgå;

2:o, i händelse denna förändring i tillverkningslagen icke skulle bifallas, att det brännvin, som under tiden från den 1 maj till den 1 oktober i sammanhang med pressjästberedning tillverkas, skall, efter afdrag af två procent, som äro skattefria, påföras en särskild tilläggsafgift eller skatt af fem öre per liter af normalstyrka såsom skälig ersättning för den särskilda förmån och rättighet, berörda tillverknings bedrifvande åtnjuter.»

Till stöd för berörda förslag har i motionen anförts följande:

»Det kan icke bestridas, att nu gällande förordning angående villkoren för tillverkning af brännvin den 13 juli 1887 i flera delar behöfver omarbetas, för att dess stadganden såväl i finansiellt och statsekonomiskt

hänseende som i nykterhetens och sedlighetens intresse må komma i bättre öfverensstämmelse med hvad nutidens förhållanden kräfva. Tillverkning af brännvin är egentligen en jordbruksnäring och har utan jordbruk knappast något berättigande, men för jordbruket, i synnerhet inom de delar af landet, där den magrare jorden är öfvervägande och således potatisodling en nödvändighet för att få jordbruket att bära sig, är brännvinstillverkningen en naturlig näring. Denna tillverkning uttager ur naturprodukterna endast kolhydraten, men återgifver deras öfriga innehåll såsom affall åt dranken, genom hvars användning till foder dels kött och dels mjölk produceras, dels ock de mineraliska beståndsdelarna jämte kväfve i form af gödsel återförs till jorden, som sålunda kan bibehållas vid sin växtkraft. En rationell brännvinslagsstiftning i vårt land bör därför, hvad tillverkningens bedrivande angår, hafva till syftemål att häfva denna tillverkning åt jordbruket, ty blott för spritens skull är sådan tillverkning icke att förorda eller uppmuntra. Vid den förändring af lagstiftningen, som torde vara snart förestående, bör därför brännvinstillverkning af melass, sockerbeter, majs och dylika ämnen äfvensom brännvinsdenaturering utgöra föremål för särskildt beaktande och närmare föreskrifter i afseende å beskattningen; men en förändring i förenämnda förordning, som kan genomföras utan vidare svårighet eller någon större ändring af nu gällande stadganden, är upphäfvande af det privilegium, som jästfabrikerna hittills åtnjutit, att tillverka brännvin under sommarmånaderna från den 1 maj till den 1 oktober, då all annan sådan tillverkning är inställd. Denna brännvinsbränning verkar menligt för den tillverkning, som för jordbruksnäringen är nödvändig, enär den ökar förrådet af disponibel vara och sålunda något trycker dess pris samt småningom bildar ett öfverskott af lagradt brännvin. Den är icke heller nödig för jästtillverkningen, enär det numera i utlandet använda systemet af så kallad luftjästberedning utan brännvinsbränning visat sig vara för jästtillverkning fördelaktigare. Det är nog mäktiga intressen, som verka för bibehållandet af detta privilegium samt det inflytande på brännvinsprisen, som det medför, men då det i andra afseenden måste anses såsom för den viktigare jordbruksnäringen menligt, bör det upphöra eller åtminstone genom en särskild tilläggsbeskattning något stäfas.»

Utskottet har ansett lämpligt att till en början redogöra för åtskilliga med pressjästtillverkningen inom riket sammanhörande frågor.

Till beredande af pressjäst användes hufvudsakligen spannmål, under tillverkningsåret 1 oktober 1900—1 oktober 1901 sammanlagdt 13,024,793

kilogram. De vanligast förekommande spannmålssorterna äro råg, korn och bohvete. Därjämte begagnas majs såsom råämne, dock i betydligt mindre omfattning än de tre nyssnämnda slagen af spannmål. Under förberörda tillverkningsår användes sålunda vid rikets alla pressjästfabriker tillhopa 1,248,105 kilogram majs mot t. ex. 6,023,494 kilogram korn. Tillverkningsåret 1901—1902 var mängden af för pressjästberedning begagnad majs 1,404,634 kilogram. Sedan år 1896 har pressjäst beredts jämväl af affall från sockerfabrikerna, melass, under tillverkningsåret 1900—1901 tillsammans 2,235,357 kilogram. Potatis användes däremot icke vid pressjästillverkning; försök i sådan riktning hafva väl gjorts, men synas icke hafva gifvit något lyckligt resultat.

Vid tillverkning af pressjäst begagnas två olika metoder, den äldre skumjästmetoden och den yngre luftjästmetoden. Då den förra metoden kommer till användning, får mäskan jäsa i djupa jäskar utan större lufttillförsel, hvarvid jästen samlar sig å ytan och skummas bort. Vid begagnande af den senare metoden försiggår jäsningen i flata, vida jäskar under ett rikligt inpressande af luft. Det senare tillvägagångssättet gifver betydligt större jästutbyte och en mindre mängd brännvin än det förra, som lämnar mera brännvin och mindre jäst. Vid några af rikets pressjästfabriker användes en förening af båda tillverkningsmetoderna.

Enligt officiella uppgifter begagnade sig elfva jästfabriker under år 1901 af rätten till brännvinsbränning under tiden mellan den 1 maj och den 1 oktober. Under tillverkningsåret 1 oktober 1900—1 oktober 1901 bereddes å sommaren 2,107,130 liter brännvin af normalstyrka, d. v. s. med 50 procent alkoholhalt, under det att mängden af sådant brännvin samma årstid tillverkningsåret 1 oktober 1891—1 oktober 1892 utgjorde 1,880,632 liter. Rikets hela brännvinstillverkning uppgick 1900—1901 till 45,866,202 liter och 1891—1892 till 31,940,235 liter, allt af normalstyrka. Under hela tillverkningsåret 1900—1901 bereddes vid rikets samtliga jästfabriker 6,923,311 liter brännvin af normalstyrka och 2,701,616 kilogram ren jäst, hvarmed förstås den tillverkade pressjästens vikt, minskad med tillsatsen af potatismjöl. Senaste tillverkningsåret 1901—1902 brändes vid jästfabrikerna tillhopa 6,937,303 liter brännvin af normalstyrka, däraf under sommaren 2,166,560 liter. Årets hela jästutbyte utgjorde 2,597,474 kilogram ren jäst.

Under år 1901 denaturerades af allt inom riket tillverkad brännvin, sålunda icke endast af det så kallade sommarbrännvinet, 2,539,280,2 liter af normalstyrka. Däraf användes största delen för tekniska ändamål såsom t. ex. för ättiksfabrikation 310,337,5 liter.

Kostnaden för den omedelbara kontrollen å brännvinstillverkningen

inom riket har under kalenderåret 1901 uppgått till 333,445,60 kronor eller 6 kronor 79 öre för 1,000 liter.

För fullständighetens skull torde här jämväl böra nämnas, att under kalenderåret 1901 i riket införts 33,670 kilogram jäst af alla slag, hvilket medfört en tullinkomst af 6,734 kronor.

Uti § 2 mom. 1 i gällande brännvinstillverkningsförordning stadgas bland annat, att brännvinstillverkning i sammanhang med pressjästberedning är tillåten jämväl under tiden mellan den 1 maj och den 1 oktober »mot de särskilda villkor Kungl. Maj:t pröfvar erforderliga». Dessa villkor innefattas i den af Kungl. Maj:t den 13 juli 1887 fastställda ordningsstadgan för brännvinsbrännerierna i riket, §§ 51 och 54, hvilka enligt kungl. kungörelsen den 18 mars 1898 hafva följande lydelse:

§ 51.

1. Vid bränneri, där pressjäst beredes, må brännvinstillverkning äfven utöfvas under tiden mellan den 1 maj och den 1 oktober, dock endast för tillvaratagande af den vid jästberedningen såsom biprodukt uppkomna alkoholen samt under villkor, att vid bränneriet under föregående tillverkningstid från den 1 oktober till den 1 maj blifvit tillverkade minst 20,000 kilogram ren jäst, hvarom tillverkaren skall vid anmälan om tillverkningen foga bevis.

2. Tillverkning, hvarom i föregående mom. sägs, skall så bedrifvas, att kvantiteten ren jäst uppgår till minst 25 kilogram eller vid bränneri, där melass användes såsom råämne, till minst 50 kilogram för hvarje hektoliter brännvin af normalstyrka.

§ 54.

Utöfvas vid bränneri, där pressjäst beredes, brännvinstillverkning under tiden mellan den 1 maj och den 1 oktober i annat syfte än i § 51 mom. 1 sägs, eller befines under samma tid, att från tillverkningens början utbytet af ren jäst icke uppgår till de i mom. 2 af samma § bestämda belopp, afgifve kontrollör särskild rapport därom till öfverkontrollören, hvilken det i så fall åligger föreskrifva, att tillverkningen af brännvin skall upphöra senast fem tillverkningsdygn efter det, hvarunder tillverkaren därom erhåller förstärkning.

Vid 1871 års riksdag föreslog bevillningsutskottet åtskilliga ändringar i då gällande brännvinstillverkningsförordning. I motiven till § 10 i sitt förslag anförde utskottet bland annat: »Nu gällande förordnings § 9 förbjuder brännvinstillverkning i sammanhang med pressjästberedning under annan tid, än för brännvinstillverkning i allmänhet stadgad är. Då likväl detta förbud beröfvar pressjästfabrikerna hvarje möjlighet att under en icke obetydlig del af året tillgodogöra sig den vid beredningen af pressjäst erhållna alkohol, i följd hvaraf deras tillverkning blifver fördyrad och urståndsatt att uthålla täflan med utlandets, har utskottet ansett detsamma böra upphävas.» Utskottet hemställde därför om medgifvande för nämnda fabriker att tillverka brännvin äfven under sommaren, mot det att de erlade en särskild afgift af 25 öre för hvarje kanna brännvin af normalstyrka. Denna afgift torde dock icke hafva så mycket afsett att vara en beskattning af »sommarsbrännvinet», utan snarare ett korrektiv mot missbruk. Utskottet yttrar nämligen, att nämnda afgift »synes vara tillräcklig att förekomma hvarje sådan handtering, där, under sken af pressjästberedning, hufvudändamålet vore framställande af brännvin». Uti kungl. förordningen angående villkoren för tillverkning af brännvin den 26 juni 1871 upptogs hvad utskottet sålunda föreslagit.

Med anledning af en vid 1873 års riksdag i ämnet väckt motion, yttrade bevillningsutskottet — efter att hafva påpekat sagda afgifts ändamål att förekomma missbruk af det pressjästfabrikerna medgifna särskilda tillståndet att bränna brännvin jämväl sommartiden — bland annat följande:

»Enligt utskottets åsikt finnas dock tillräckliga korrektiv mot detta befarade missbruk dels uti stadgandet i 74 § af ordningsstadgan för brännvinsbrännerierna, som innehåller föreskrift, att minst 7 skålpund ren jäst i medeltal skola tillverkas af hvarje centner inmäskad spannmål, därest fabrikationen skall få fortgå, dels däri, att vid pressjästberedningen utbytet af brännvin för ett visst belopp spannmål är mindre än vid annan brännvinstillverkning, samt att brännvinstillverkning under sommarmånaderna i allmänhet icke kan med samma fördel som under andra tider af året bedrifvas.

Enär vid sådant förhållande den ifrågavarande afgiftens bibehållande för nyssberörda ändamål icke synes utskottet nödvändigt och densamma aldrig afsett att utgöra någon särskild beskattning af pressjästhandteringen, men däremot, såsom motionären framhållit, täflan för den inhemska pressjästfabrikationen med den utländska vissa tider af året förhindras och alltid försvåras genom denna afgift, hvilken verkar såsom en premie å det utländska fabrikatet, och detta desto mera, som restitution för den särskilda tillverkningsavgiften vid utförelse af det tillverkade brännvinet icke

äger rum, har utskottet ansett sig äga skäl att nu föreslå densamma borttagande».

Afgiften i fråga blef jämväl afskaffad, och sedan dess har någon särskild beskattning af det vid pressjästfabrikerna sommartiden tillverkade brännvinet icke förekommit.

Af ofvanstående redogörelse framgår, att intill år 1871 pressjästfabrikerna icke ägt någon särskild förmån att i sammanhang med pressjästberedning bränna brännvin jämväl å tid, då sådan i öfrigt varit förbjuden. Utskottet kan icke finna, att någon anledning nu föreligger till indragning af den sagda år fabrikerna medgifna rättigheten till sådan brännvinstillverkning.

Såsom i det föregående visats, har en gång tillföre en särskild afgift ålagts det i sammanhang med pressjästfabrikationen å sommaren tillverkade brännvinet. Denna afgift torde dock ej hafva utgjort en skatt å nämnda brännvin, utan allenast afsett att söka förhindra missbruk af rätten till brännvinsbränning sommartiden. Bevillningsutskottet vid 1873 års riksdag har i sitt ofvan omförmälta betänkande framhållit åtskilliga synpunkter mot en afgift af sådan art; och anser utskottet hvad i betänkandet anförts beträffande möjligheten att utan någon dylik afgift motverka befarade missbruk af förberörda rättighet fortfarande äga fullt berättigande. Skulle vid pressjästfabrikerna missbruk af ifrågavarande slag göra sig gällande i sådan omfattning, att särskilda åtgärder tarfvas, torde den Kungl. Maj:t tillkommande rätten att för brännerierna i riket meddela ordningsföreskrifter innebära möjlighet till förebyggande däraf, särskildt genom höjning af det fordrade jästutbytet.

Påläggande af en särskild afgift å det sommartiden tillverkade brännvinet skulle dessutom sannolikt medföra höjning af priset å pressjäst, hvilket utskottet finner allt annat än önskvärdt.

Uti motionen uppgifves, att det sommartiden vid jästfabrikerna tillverkade brännvinet förorsakar ökning utaf förrådet af disponibel vara och sålunda något trycker dess pris samt småningom bildar ett öfverskott af lagradt brännvin. Med anledning häraf vill utskottet framhålla, att den i motionen åsyftade öfverproduktionen af brännvin ingalunda torde hafva åstadkommit af förutnämnda brännvin, utan fastmera till stor del af den spekulation å höjd tillverkningskatt, som under senaste tre åren förekommit. Och vill utskottet i detta sammanhang erinra om förut åberopade statistiska uppgifter beträffande tillverkningsåret 1900—1901, utvisande, att rikets hela brännvinstillverkning då utgjorde 45,866,202 liter,

under det att mängden af det i sammanhang med pressjästberedning sommartiden brända brännvinet sagda år utgjorde allenast 2,107,130 liter.

Motionen talar vidare därom, att brännvinsbränning icke är nödvändig för jästtillverkningen, enär det numera i utlandet använda systemet af s. k. luftjästberedning utan brännvinsbränning visat sig vara för jästtillverkningen fördelaktigare. Denna motionens uppgift beror emellertid, enligt hvad en af motionärerna i bref till utskottet uppgifvit, på ett missförstånd, ity att, såsom ofvan enligt sakkunnigs uttalande omförmälts, brännvin alstras jämväl vid begagnande af nämnda metod, fastän jästutbytet på brännvinets bekostnad blir rikligt. Då den äldre skumjästmetoden användes, blir utbytet af brännvin i förhållande till jästen större.

Slutligen vill utskottet påpeka, att det vid pressjästfabrikerna alstrade brännvinet är af sämre beskaffenhet än annat brännvin samt till hufvudsaklig del torde användas för tekniskt bruk.

På grund af hvad nu anförts, får utskottet hemställa,

att Riksdagen ville besluta, att förevarande motion om ändring i § 2 mom. 1 brännvinstillverkningsförordningen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 19 februari 1903.

På bevillningsutskottets vägnar:

H. CAVALLI.

Herr *Lindblad* har begärt få antecknadt, att han icke deltagit i behandlingen af detta ärende inom utskottet.
